

Warszawa, dn. 3 grudnia 2025 r.

INFORMACJA PRASOWA

**DWORZEC, KTÓRY ZMIENIŁ POLSKĘ. 50 LAT HISTORII DWORCA
CENTRALNEGO W ZBIORACH ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH –
NIEZWYKŁA WYSTAWA W SERCU WARSZAWY**

5 grudnia 2025 roku, dokładnie w 50. rocznicę oficjalnego otwarcia Dworca Centralnego, Archiwa Państwowe oraz Polskie Koleje Państwowe zaproszą pasażerów, warszawiaków i wszystkich miłośników historii w wyjątkową podróż, prezentując wystawę „50 lat Dworca Centralnego w Archiwach Państwowych”. Ekspozycja będzie dostępna od godz. 8.00 bezpośrednio na Dworcu Centralnym w Warszawie - w miejscu, które dla kilku pokoleń Polaków było bramą do stolicy i świata. Wystawę będzie można oglądać tylko przez trzy dni. - *To prawdziwa podróż w czasie i historia wysiłku pokoleń architektów, inżynierów, budowniczych i warszawiaków. Pokażemy materiały, które w większości nigdy nie były prezentowane szerokiej publiczności — od unikatowych fotografii przedwojennego dworca po dokumentację techniczną, prasowe relacje i materiały z samej budowy. To żywa lekcja historii miasta i kraju —* informuje dr hab. Lucyna Harc, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Nie ma w Polsce drugiego takiego budynku. Dworzec Centralny to ikona PRL-u i zarazem jeden z najbardziej rozpoznawalnych budynków powojennej Polski. To tu przyjeżdżali i stąd wyjeżdżali w świat zagraniczni oficjele i dyplomaci, premierzy, artyści, gwiazdy kina i sportu, ale też miliony zwykłych podróżnych. Każdy, kto choć raz przyjechał do Warszawy pociągiem, na pewno przeszedł przez jego halę, perony, przejścia podziemne. To architektoniczna historia Polski, opowiedziana torami, stalą, szkłem i kamieniem – a przede wszystkim ludzkimi losami.

Wystawa przygotowana została na podstawie szerokiej kwerendy w zasobach Archiwum Akt Nowych, Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz Archiwum Państwowego w Warszawie. Archiwiści, pod kierownictwem dr Adama Grzegorza Dąbrowskiego, przeanalizowali około 250 fotografii, setki wycinków prasowych, arkuszy dokumentacji

technicznej, pocztówek i dokumentów aktowych. Spośród tego bogatego materiału wybrano kilkadziesiąt obiektów, które złożyły się na opowieść o narodzinach i pięćdziesięciu latach funkcjonowania Centralnego.

Na planszach wystawy zobaczyć będzie można między innymi rzadko pokazywane fotografie budowanego w latach 30. Dworca Głównego w Warszawie, artykuły prasowe z okresu międzywojennego i powojennego, w tym relacje z pożaru z czerwca 1939 roku i jego ruin z 1945, a także projekty kolejnych koncepcji centralnego dworca dla stolicy – od rozwiązań z 1950 i 1962 roku po ostatecznie zatwierdzony projekt autorstwa Arseniusza Romanowicza i Piotra Szymaniaka. Towarzyszą im materiały dotyczące kulis budowy – fragment porządku obrad Prezydium Rządu z 11 sierpnia 1972 roku, projekt decyzji o rozpoczęciu inwestycji, opracowania techniczne zabezpieczeń przeciwhałasowych czy analizy obciążenia śniegiem dachu.

*– Udało się nam odnaleźć materiały, które nawet dla znawców historii Warszawy mogą być zaskoczeniem. To nie tylko efektowne ujęcia konstrukcji hali głównej czy estakad, ale także dokumenty i fotografie z codziennego funkcjonowania prowizorycznego dworca, sceny z budowy oglądanej oczami mieszkańców, ujęcia nieistniejącej już dziś hali kasowej czy dawnych punktów informacji, zastąpionych obecnie elektronicznymi tablicami – podkreśla **dr Adam Grzegorz Dąbrowski z Archiwum Akt Nowych, kustosz wystawy.** – To są prawdziwe archiwalne smaczki, które pozwalają zobaczyć Centralny nie jako martwy obiekt, ale jako żywy organizm miasta.*

Kolejne plansze będą prowadzić widza przez najważniejsze etapy historii obiektu. Od pierwszych koncepcji budowy centralnego dworca dla Warszawy z drugiej połowy XIX wieku, przez ambitny projekt Czesława Przybylskiego i Andrzeja Pszenickiego z lat 30., przerwany przez pożar i wojnę, po powojenny dworzec tymczasowy Warszawa Główna Osobowa i stopniowe dojrzewanie decyzji o budowie nowego, nowoczesnego węzła kolejowego. W latach 60., wraz z ukończeniem przelotowej linii średnicowej, powraca idea głównego dworca w centrum miasta – pojawia się nazwa „Warszawa Centralna”, początkowo określająca tymczasowy przystanek z drewnianymi pawilonami.

Budowę obecnego Dworca Centralnego włączono do priorytetów inwestycyjnych państwa na lata 1971–1975. Na archiwalnych fotografiach pokazano imponującą skalę tego przedsięwzięcia: montaż podpór dachu hali głównej, szkielety konstrukcji wznoszące się ponad Alejami Jerozolimskimi, robotników i inżynierów pracujących przy nieprzerwanym ruchu kolejowym, a w tle – budynek tymczasowego dworca. W

dokumentach technicznych Archiwa Państwowe odnalazły liczby, które dobrze oddają rozmachem epoki: 12,5 tysiąca ton stali, 100 tysięcy metrów sześciennych betonu, 80 tysięcy metrów kwadratowych szkła, 50 tysięcy metrów kwadratowych kamienia, w tym dolnośląskie marmury i granity. Widzimy też ślady decyzji o sprowadzeniu z krajów zachodnich nowoczesnych elementów wyposażenia – elektronicznych zegarów, schodów ruchomych, automatycznych drzwi.

Po otwarciu 5 grudnia 1975 roku Dworzec Centralny stał się jedną z najważniejszych wizytówek Polski Ludowej. Wystawa Archiwów Państwowych przypomina prasowe relacje z tego dnia, zdjęcia z przecięcia wstęgi przez Edwarda Gierka, przyjazd delegacji z Moskwy na VII Zjazd PZPR, ale także – co szczególnie porusza – zwyczajne, codzienne obrazy: zatłoczone perony, parking przed dworcem pod koniec lat 70., wnętrza przejść podziemnych, punkty informacji automatycznej, pocztówki z widokiem na halę główną, zimowe schody prowadzące do podziemnych wejść.

– Dworzec Centralny to miejsce, w którym zbiegają się miliony indywidualnych historii, ale też przestrzeń, w której jak w soczewce skupiają się zmiany w architekturze, gospodarce i życiu społecznym Polski ostatniego półwiecza. Dla nas, archiwistów, to także dowód, że w dokumentach, fotografiach i planach przechowywane są nie tylko fakty, ale i emocje. Wystarczy je wydobyć i opowiedzieć na nowo – zauważa dr hab. Lucyna Harc, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. – Dla warszawiaków to fragment tożsamości miasta, dla Polaków – punkt odniesienia w pamięci zbiorowej, element narodowego dziedzictwa – architektoniczna opowieść o losach Polski.

Kustoszem wystawy „50 lat Dworca Centralnego w Archiwach Państwowych” jest dr Adam Grzegorz Dąbrowski z Archiwum Akt Nowych. Za koordynację projektu odpowiada dr hab. Lucyna Harc, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Wystawa została przygotowana przez instytucje sieci Archiwów Państwowych we współpracy z Polskimi Kolejami Państwowymi S.A.

Ekspozycję na Dworcu Centralnym będzie można oglądać od 5 do 7 grudnia 2025 roku. W dniu otwarcia, 5 grudnia, **odbędzie się wprowadzanie kuratorskie** dla osób zainteresowanych pogłębionym poznaniem historii dworca i archiwalnych materiałów, na których oparto scenariusz wystawy.

Dla tych, którzy zechcą zobaczyć jeszcze więcej, przygotowana została rozszerzona wersja internetowa wystawy. Na stronie **100.pkp.pl** dostępne będą dodatkowe fotografie, dokumenty oraz materiały uzupełniające – m.in. nieprezentowane na

planszach ujęcia funkcjonowania prowizorycznego dworca, alternatywne projekty i koncepcje przestrzenne, kolejne warianty planów technicznych czy mniej znane sceny z życia Centralnego w różnych dekadach.

Archiwa Państwowe to instytucje, które zajmują się gromadzeniem, przechowywaniem, konserwowaniem oraz udostępnianiem dokumentów i akt publicznych, mających znaczenie dla historii kraju i jego obywateli. Działają na podstawie przepisów prawa, w tym ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, i są częścią systemu administracji publicznej. Archiwa państwowe pełnią istotną rolę w ochronie dziedzictwa narodowego, umożliwiając badania naukowe, ale także zapewniając dostęp do dokumentów w celach administracyjnych, prawnych, naukowych czy genealogicznych. Archiwa Państwowe składają się z 3 archiwów o charakterze centralnym z siedzibą w Warszawie: Archiwum Głównego Akt Dawnych – przechowującego najważniejsze dokumenty państwa polskiego od średniowiecza do zakończenia I wojny światowej, Archiwum Akt Nowych – przechowującego wytworzone po 1918 r. akta władz centralnych, instytucji i stowarzyszeń o charakterze ogólnopolskim, Narodowego Archiwum Cyfrowego – przechowującego dokumentację fotograficzną, dźwiękową oraz filmową powstałą od początków XX w., 29 archiwów o charakterze regionalnym wraz z oddziałami zamiejscowymi – przechowujących źródła historyczne do dziejów regionu. W Archiwach Państwowych przechowywane są najważniejsze źródła do historii państwa polskiego m.in. dokument Zbiluta z 1153 r. (najstarszy akt prawny sporządzony w Polsce), dokumenty królów i książąt, dokumenty lokacyjne miast np. Krakowa z 1257 r., oryginały Unii Lubelskiej z 1569 r. oraz Konstytucji 3 Maja z 1791 r., dokumenty ważnych osobistości historycznych m.in. Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Daszyńskiego, dokumenty Biura Odbudowy Stolicy dotyczące prac budowlanych prowadzonych w Warszawie po II wojnie światowej, a także setki tysięcy fotografii z Polski i świata m.in. pochodzących ze zbiorów „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” oraz Wojskowej Agencji Fotograficznej.

Kontakt dla mediów:

Krystian Cieślak

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

tel. kom. 734 116 940

e-mail: kcieslak@archiwa.gov.pl

Biuro Prasowe, e-mail: media@archiwa.gov.pl